

Overzicht van enkele opvallende vogelsoorten

Door Jaap Taapken

De vroegste data van zingende *tijftja's* waren 28/2 A'damse Bos, 5/3 Plasmolen, 11/3 De Bilt, Borne en Stein. Vermoedelijk mede door het koude weer kwamen de *fitisjes* aanzienlijk later, ofschoon enkelingen reeds eerder waargenomen werden (15/3 Grubbenvorst, 29/3 Venlo, 1/4 A'damse Bos, 3/4 Hengelo, 5/4 Den Helder). De *boerenwaluwen* kwamen ook later dan gewoonlijk (maart-waarnemingen: 28/3 Retranchement, 30/3 Overslag Z. en Hengelo). De *oeverzwaluw* (29/3 4 ex. Philippine) volgde spoedig daarna.

Eind maart kwamen de eerste *gekraagde roodstaarten* (28/3 Borne, 31/3 Blerick), waarna zij ook in de eerste dagen van april in het midden van het land verschenen (3/4 Losser, Hilversum, 6/4 Venlo, 4/4 Hengelo). Begin april werd nog een sterke doortrek van *roodborsten* en *goudhaantjes* waargenomen.

Ook de *visdiefjes* waren begin april (2/4 IJdoorn, 3/4 Flauwersinlaag, 4/4 Heemstede) weer present. De *tapuiten* begonnen toen in flinke aantallen door te trekken. Twee vroege maart-waarnemingen waren 11/3 1 ex. tussen Baarn en Amersfoort en 13/3 2 ex. bij Muiderberg. Enkele andere eerste data in dit voorjaar waren: *rietzanger* (8/4 Hilversum, 10/4 Hoophuizen), *grasmus* (8/4 Sloten), *kleine karekiet* (10/4 Botshol, 9/4 Aardenburg), *snor* (6/4 Kortenhoef, 10/4 Botshol), *braamsluiper* (10/4 Enschede, 13/4 Maasbree), *nachtegaal* (10/4 Stein, 13/4 Venlo), *bonte vliegenvanger* (10/4 Hengelo), *koekoek* (10/4 Venlo), *gele kwikstaart* (5/4 Hengelo), 15/4 Eempolders), *tuinfluits* (20/4 Apeldoorn). Omstreeks 23/4 kwamen de eerste *gierzwaluwen* (Lisse), waarna zij ook 24/4 te Hilversum en Bussum, 25/4 Plasmolen en Venlo werden gezien. Twee zeer vroege waarnemingen werden op 5/4 te Hengelo en 10/4 te Hoophuizen gedaan.

Vanaf midden april tot in mei werden weer op vele plaatsen doortrekkende *beffijsters* gezien (Heelsum 25/3 $\pm$ 8, 28/3 $\pm$ 5, Havelte 12/4 Renesse 10/4, Naarden 30/4, Den Helder 23/4, daar 14/5 nog 2, Rotterdam 4/5 en Sneek 1/5). Ook de *bonte vliegenvanger* was gedurende de eerste helft van mei een opvallende doortrekker, die door vele waarnemers werd gemeld.

De voorjaarstrek van de *kraanvogels* is velen opgevallen (zie Veldwaarnemingen XXXIV). De *houtsnip* werd begin april op enkele plaatsen (o.a. Amsterdam-Oost) op doortrek waargenomen.

Het is bekend, dat uilen soms reeds vroeg beginnen te broeden. Op 23/2 werden in het Oosterpark te Amsterdam reeds uitgevlogen *bosuil* en eind maart te Stein uitgevlogen *steenuil*.

(Voor deze samenvattingen kunnen slechts gegevens worden gebruikt, die tijdig worden opgezonden aan J. Taapken, Utrechtsestraatweg 43, Hilversum.)

Wie vond vergiftigde vogels?

Op vele plaatsen in Nederland zijn in het voorjaar van 1960 (vooral in april) gevallen

van vogelvergiftiging geconstateerd, waarbij grote aantallen vogels zijn omgekomen. Er zijn meldingen ontvangen uit tientallen gemeenten in alle provincies. Op enkele plaatsen liep het aantal slachtoffers in de duizenden. De meeste slachtoffers vielen onder de vinkachtigen (*vinken*, *kepen*, *kneuen*, *putters*, *huismussen*, *geelgorzen*, *rietgorzen* en zelfs *sneeuwgorzen*), *spreeuwen* en *lijsterachtigen* (*merels*, *zanglijsters*, *koperwieken* en *kramsvogels*) en *leeuweriken*. Talrijk waren ook de duiven (*postduiven*, *houtduiven*, *holenduiven*).

Voorts waren er slachtoffers onder de *zwarte kraaien*, *bonte kraaien*, *roeken*, *kauwen* en *eksters*, *kokmeeuwen*, *zilvermeeuwen*, *patrijzen*, *fazanten*, *wilde eenden* en *bergeenden*. Deze vogels stierven door het opnemen van vergiftigd voedsel.

Door het eten van vergiftigde vogels en muisen(?) gingen eveneens veel van roof of aas levende dieren dood. Er werden berichten ontvangen over soms aanzienlijke sterfte van *buizerden*, *sperwers*, *kerkuilen* en *ransuilen*, maar ook van *bruine*- en *grauwe kiekendief*, *havik*, *torenvalk*, *blauwe reigers* en van *katten* en *honden*.

De doodsoorzaak bleek bij naar schatting ongeveer 80 % van de ter controle opgezonden gevallen, te zijn: vergiftiging met het landbouwvergift „parathion”. In een aantal gevallen werd geconstateerd, dat deze vergiftiging het gevolg was van het uitleggen van vergiftigd graan, erwten en vogelzaad met het doel zaad-etende vogels (voornl. *houtduiven*) van het akkerland te verdrijven.

De gevolgen zijn veel vergaander geweest, dan de meeste landbouwers, die het vergif hebben toegepast, hadden verwacht. Mogelijk houdt dit verband met de omstandigheid, dat het voorjaar nogal droog was.

Op verzoek van het Dienstvak Natuurbescherming van 't Staatsbosbeheer te Utrecht en o.a. in samenwerking met de Faunabeschermingscomm. van de Natuurbeschermingsraad, het Centraal Diergeneeskundig Instituut, afd. Rotterdam te Rotterdam, de Directie Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij te 's-Gravenhage, de Plantenziektenkundige Dienst te Wageningen, 't I.T.B.O.N. te Arnhem en de Ned. Vereniging tot Bescherming van Vogels te Amsterdam, heeft het R.I.V.O.N. op zich genomen een rapport te maken omtrent de verbreiding en de omvang van de vogelsterfte in het voorjaar 1960.

Het R.I.V.O.N., Soestdijkseweg 33 Noord te Bilthoven ontvangt graag vóór 1 augustus zo uitvoerig mogelijke gegevens omtrent aantallen en soorten der vogels, die in genoemde periode dood zijn aangetroffen en heeft hiervoor desgewenst formulieren beschikbaar.

Mantelmeeuw doodde wilde eend

Op 19 maart 1960 nam ik op de Zaaq te Krimpen aan de Lek een ad. *grote mantelmeeuw* waar, die op een pas in het water neergestreken *wilde eend* stootte. In het begin wist

de eend (♂) door herhaaldelijk duiken aan de meeuw te ontkomen. Zodra de waard echter boven water kwam, dook de meeuw er weer bovenop, tot op een gegeven ogenblik de mantelmeeuw het slachtoffer in het nekvel te pakken kreeg. Nog probeerde de eend te ontkomen, maar geregeld duwde de meeuw hem onder water. Weldra was de eend zo uitgeput, dat hij zich nog maar nauwelijks meer kon bewegen. Enige felle snavelhouten voltooiden toen de slachting, waarna de meeuw enige grote stukken vlees uit het lichaam scheurde en deze met veren en al verzwolg. Het gehele tafereel speelde zich slechts in minder dan vier minuten af.

Kooiker Berkouwer van „De Bakkerswaal” te Lekkerkerk vertelde mij van twee soortgelijke, door hem deze winter (1959/60) waargenomen gevallen op de kooiplas van genoemde eendenkooi.

Van der Heide schrijft in „Zeevogels”, 2e dr. (1946):

„... Behalve kleine zoogdieren en vogels, die ze bemachtigen kunnen... We hebben mantelmeeuwen konijnen zien slaan; papegaaiduikers en ook Noordse pijlstormvogels en stormvogel-

tjes vielen in groot aantal als slachtoffer op de Britse kolonie op Skockholm-island.”

Witherby c.s. vermelden in *The Handbook of British Birds*. Vol. V (1958): „... occasionally kills weakly ewes or lambs, also cats, rabbits, rats, moles and many birds (including wounded ducks, shearwaters, petrels, *puffin*, *little auk*, small birds and young of many species (gulls, *cormorant*, ducks, *curlew*, etc.).”

Hoewel uit de literatuurgegevens dus blijkt, dat het slaan van prooiën geen onbekend feit is, betrof het meestal jonge vogels, soorten, die veel kleiner zijn dan de wilde eend, gewonde eenden of verzwakte grotere zoogdieren.

Bij de wilde eend uit bovengenoemde waarneming was van zwakte of iets dergelijks niets te bekennen. Evenmin was dit het geval met de wilde eenden, die op „De Bakkerswaal” werden geslagen.

Gezien de korte afstand tussen de Zaag en „De Bakkerswaal” (hemelsbreed pl.m. 2½ km) en het geringe aantal (3—5) grote mantelmeeuwen in de omgeving, betreft het hier misschien één en dezelfde vogel, die zich min of meer op het slaan van wilde eenden heeft gespecialiseerd.

P. DUIVEN

Fig. 3. De verplaatsingsproeven van het Vogel-trekstation werden verricht met spreeuwen, die afkomstig zijn uit het door een onderbroken lijn omgeven gebied in Oost-Europa. De trek over een breed front in WZW-lijke richting wordt langs de Noordzeekust gestuwd (getrokken lijnen). Het overwinteringsgebied in West-Europa is omgeven door een lijn van gesloten

stippen. Na verplaatsing, zijdelings van de trekroute, naar Zwitserland, vonden de overjarige vogels het oude winterkwartier weer, de eerstejaars spreeuwen volhardden echter in hun oorspronkelijke voorkeursrichting en belandden in een voor de populatie afwijkende winterkwartier (omgeven door een lijn van open stippen), waarheen zij ook in latere jaren terugkeerden.

